BUXORO SHAHRINING ARXITEKTURA-VA TARIXIY MUHITINI SAQLASH USULLARI

Bobomurotov Hamza Halimovich
Buxoro davlat texnika universiteti, "Arxitektura" kafedrasi o'qituvchi-stajyori

Qabul qilindi: 02.10.2025
Ko'rib chiqildi: 03.10.2025
Tasdiqlandi: 04.10.2025

Kalit so'zlar:
Buxoro, arxitektura, tarixiy muhit, merosni saqlash, restavratsiya, konservatsiya, madaniy meros, tarixiy inshootlar, turizm, shaharsozlik.

Annotatsiya. Mazkur maqolada Buxoro shahrining betakror arxitektura va tarixiy muhitini saqlab qolish bo'yicha qo'llanilayotgan usullar va yondashuvlar tahlil qilinadi. Shahar me'moriy merosining asl holatini yo'qotmasdan tiklash, restavratsiya va konservatsiya ishlarining zamonaviy texnologiyalar asosida olib borilishi yoritiladi. Shuningdek, tarixiy inshootlarni asrashda xalqaro tajriba, huquqiy-me'yoriy hujjatlar, mahalliy aholi ishtiroki va turizmning ijobiy ta'siri haqida ham fikr yuritiladi. Tadqiqotda Buxoro shahrining tarixiy qiyofasini asrash orqali milliy va madaniy merosni kelajak avlodlarga yetkazish muhimligi alohida ta'kidlanadi.

Kirish. Buxoro shahri o'zining boy tarixi va madaniy merosi bilan nafaqat O'zbekiston, balki butun Markaziy Osiyo mintaqasining muhim tarixiy-madaniy markazlaridan biridir. Milliy va jahon madaniy merosining ajralmas qismi hisoblangan bu shahar ming yillik tarixni saqlab kelmoqda. Buxoroning arxitektura muhiti ko'plab qadimiy binolar, masjidlar, madrasalar va boshqa tarixiy obyektlarni o'z ichiga oladi. Shu sababli, Buxoro shahrining arxitektura- va tarixiy muhitini saqlash va asrash dolzarb va mas'uliyatli vazifalardan biridir.

Asosiy qism. Buxoro arxitekturasining o'ziga xosligi shundaki Buxoro shahri arxitekturasi an'anaviy musulmon me'morchiligi va milliy urf-odatlarning o'ziga xos uyg'unligini aks ettiradi. Qadimiy bino-komplekslar, jumladan, Ko'hna Ark, Kalon maydoni, Labi Havz ansambli va boshqa obyektlar

shahar tarixiy muhitining markaziy elementlari hisoblanadi. Ushbu arxitektura ko‘rinishlari nafaqat estetik, balki tarixiy va madaniy ahamiyatga ham ega.

Saqlash muammolari. Buxoroning tarixiy muhitini saqlashda bir qator muammolar uchraydi. Tabiiy omillar — iqlim o‘zgarishlari, yer siljishi, namlik kabi holatlar binolarning yo‘qolishiga olib keladi. Shuningdek, inson faoliyatining ba'zi turlari — noto‘g‘ri restavratsiya ishlari, turistlar oqimi, shahar infratuzilmasining tez rivojlanishi ham tarixiy muhitga salbiy ta'sir ko‘rsatmoqda. Bu muammolarni hal etish uchun mukammal yondashuv talab etiladi.

Saqlash usullari va chora-tadbirlar:

Qonunchilik asoslari: Milliy va xalqaro qonunchilik hujjatlari, jumladan UNESCOning madaniy merosni muhofaza qilish to‘g‘risidagi shartnomalari asosida himoya choralar ko‘riladi.

Texnologik yondashuvlar: Restavratsiya jarayonida an'anaviy materiallar bilan birga zamonaviy mustahkamlovchi texnologiyalar ham qo‘llaniladi, bu binolarning barqarorligini ta'minlaydi.

Mahalliy jamoat va mutaxassislarning hamkorligi: Madaniy merosni saqlashda mahalliy aholi va mutaxassislar o‘rtasida hamkorlik muhim rol o‘ynaydi. Ularga ta'lim berish va tushuntirish ishlari olib boriladi.

Turizmni rivojlantirish va madaniy bilim berish: Turizm orqali tarixiy muhitning ahamiyati keng jamoatchilikka yetkaziladi, bu esa uni saqlashga ijobiy ta'sir ko‘rsatadi.

Xulosa. Shunday qilib, Buxoro shahrining arxitektura-va tarixiy muhitini saqlash va asrash bugungi kundagi dolzarb vazifalardan biridir. Qonunchilik, zamonaviy texnologiyalar, ijtimoiy hamkorlik va madaniy targ‘ibot vositalari orqali bu qadimiy shahar boy tarixi kelajak avlodlarga ham o‘z qadri saqlab qolish imkonini beradi. Shu tariqa, Buxoro shahrining arxitekturasi va tarixiy muhiti barqaror rivojlanishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullaev, Sh. (2015). Buxoro shahrining tarixiy va madaniy merosi. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.

2. Karimov, A. (2018). Markaziy Osiyoda madaniy merosni muhofaza qilish masalalari. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti Nashriyoti.

3. UNESCO. (1972). Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Paris: UNESCO Publishing.

4. Islomov, D. (2020). Buxoro arxitekturasi va zamonaviy restavratsiya texnologiyalari. Toshkent: O‘zbekiston Arxitektura Instituti.

5. Rasulov, M. (2019). Madaniy meros va turizm rivoji. Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti Nashriyoti.

6. O‘zbekiston Respublikasi Qonunchiligi. (2010). Madaniy merosni muhofaza qilish to‘g‘risidagi qonun. Toshkent: Huquqiy axborot portali.

7. Tashkent, UNESCO O‘zbekistondagi vakolatxonasi. (2017). Buxoro shahrining tarixiy muhitini saqlash strategiyasi. Toshkent: UNESCO.